

Урбан, В. В. Дыялектызмы / В. В. Урбан // Культура Беларусі : энцыклапедыя. Т. 3. / рэдкал.: Т. У. Бялова (гал. рэд) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2012. – С. 559 – 560.

ДЫЯЛЕКТЫЗМЫ, дыялектныя словы, якія ўжываюцца ў мове мастацкай літаратуры з пэўнай стылістычнай мэтай – для стварэння мясцовага каларыту, а таксама для індывідуалізацыі мовы персанажаў. Напрыклад: *Паставіўшы міску з расолам і чыгун з картопляй, маці прысела на лаўку* (І. Мележ). Дыялектызму *картопля* адпавядае літаратурнае *бульба*.

Адрозніваюць наступныя віды Д.: **лексічныя, семантычныя, фанетычныя, граматычныя і словаўтваральныя.**

Лексічныя Д. – гэта словы, якія не ўжываюцца ў літаратурнай мове. Сярод лексічных Д. вылучаюцца *ўласналексічныя* і *этнаграфічныя*. *Уласналексічныя* Д. – гэта мясцовыя назвы агульнавядомых прадметаў, якасцей, дзеянняў, з’яў, для абазначэння якіх у літаратурнай мове ўжываюцца словы з іншай асновай: *нагавіцы* – штаты, *жуковіна* – пярсцёнак, *кагадзе* – нядаўна, *файны* – прыгожы, *надысь* – нядаўна. *Этнаграфічныя* Д. – гэта мясцовыя назвы мясцовых прадметаў, з’яў, рэалій, што характарызуюць побыт людзей пэўнага рэгіёну і якія невядомыя ў іншых рэгіёнах краіны: *кабат* – жаночае кароткае без рукавоў адзенне з сукна, упрыгожанае стужкамі, вышыўкай, *ясік* – маленькая падушка, *дахаўка* – футравае паўпаліто. *Этнаграфічныя* Д. не маюць адпаведнікаў у літаратурнай мове.

Семантычныя Д. – агульнанародныя словы, якія ўжываюцца ў пэўнай мясцовасці з іншым значэннем, чым у літаратурнай мове. Напр., *чайка* ‘рыбацкая лодка’, *дрыгва* ‘застылы адвар разам з кускамі мяса ці без яго’, *кабан* ‘певень’, *бабка* ‘стракаца’.

Фанетычныя Д. – гэта словы, якія адлюстроўваюць якую-небудзь фанетычную асаблівасць пэўнай гаворкі: вымаўленне [о] у канцавым ненаціскным складзе (*братачко, спраўно, Ганно*); замена гука [ы] пасля губных гукаў [у] (*мабуць, вурасло, буў*); замена гука [ф] гукамі [п], [х], [т] або спалучэннямі [хв], [кв] (*штрап, Тодар, Хвёдар, квасоля, дохтар*); з’яўленне прыстаўных гукаў (*гавёс* ‘авёс’, *госына* ‘асіна’, *гостры* ‘востры’).

Граматычныя Д. – гэта словы, якія перадаюць граматычныя асаблівасці гаворкі і адрозніваюцца ад слоў літаратурнай мовы некаторымі граматычнымі формамі і катэгорыямі: *рабіцьму, рабіцьмеш* (спецыфічныя формы будучага часу ў паўднёва-заходніх гаворках); *нясець, бярэць, кажэць* (формы дзеясловаў І спражэння 3-й асобы адзіночнага ліку); *ходзя, нося, гавора, любя* (формы дзеясловаў II спражэння 3-й асобы адзіночнага ліку); *наеўса, смяўса, вярнуўса* (постфікс -са).

Словаўтваральныя Д. – словы, якія адрозніваюцца ад адпаведных літаратурных словаўтваральнымі сродкамі: *жартун* – жартаўнік, *цяперака* – цяпер, *пявун* – певень, *па-мойску* – па-мойму.

Літ.: Беларуская мова: энцыклапедыя. Мінск, 1994; А.А.Крывіцкі. Дыялекталогія беларускай мовы. Мінск, 2003.